

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ภายหลังจากที่ สถานีโทรทัศน์ บีบีซี ประเทศอังกฤษทำการส่งวิทยุโทรทัศน์เพียงหนึ่งปี โดยพระบรมวงศานุวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงติดต่อบริษัทวิทยุในสหรัฐอเมริกาให้นำเครื่องส่งเทเลวิชั่นมาทดลองในประเทศไทย การติดต่อยังไม่สำเร็จก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงต้องระงับไป ต่อมาในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ดำริให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งโดยอาศัยงบประมาณแผ่นดินในการดำเนินงานแต่ต้องระงับไปเพราะประชาชนไม่เห็นด้วย จึงตั้งในรูปแบบบริษัท ทำให้เกิด สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีขึ้นเป็นแห่งแรกสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศครั้งแรกทางช่อง ๔ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘

ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ปัจจุบันแพร่ภาพสีออกอากาศทางช่อง ๕ ด้วยระบบ PAL ๖๒๕ เส้น ส่วนสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นในลำดับต่อมา คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๑ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๑๑ สถานีโทรทัศน์ไอทีวี (Independent Television, ITV)^{*} และยังมีสถานีโทรทัศน์ประเภทบอกรับเป็นสมาชิก คือ สถานีโทรทัศน์ยูบีซี (United Broadcasting Cooperation, UBC) ที่เกิดจากการรวมของสถานีเคเบิลทีวีเดิมสองแห่ง คือ สถานีโทรทัศน์ไอบีซี (International Broadcasting Cooperation, IBC) และสถานีโทรทัศน์ยูทีวี (United Television, UTV)

อย่างไรก็ตามผู้ที่ได้รับประโยชน์ตอบแทนจากสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ เหล่านี้มากที่สุดก็คือ หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงกลาโหม กรมประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชน แห่งประเทศไทย และบริษัทธุรกิจเอกชน โดยหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของสื่อเปิดให้ฝ่ายธุรกิจเอกชนเข้ามา รับสัมปทานหรือเช่าทำรายการเป็นส่วนใหญ่ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่หารายได้จากค่าโฆษณาสินค้าเป็นด้านหลัก (มากกว่า ๘๐ %) สื่อโทรทัศน์จึงพัฒนาไปตามกระแสธุรกิจที่เน้นการทำรายการเพื่อเอาใจตลาดหรือผู้ชมส่วนใหญ่ที่มีระดับการศึกษาระดับปานกลาง นิยมละคร

^{*} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์, ปรับปรุงครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๘๓-๘๔.

ตลาด ๆ คนตรี รายการบันเทิงต่าง ๆ มากกว่าข่าวสาร สารคดีหรือสารบันเทิง^๒ ดังนั้น สถานีโทรทัศน์ที่ผ่านมามีไม่เคยเป็นเวทีสาธารณะของประชาชนเลย” ซึ่งต่างจากในหลายประเทศ ที่มีสถานีโทรทัศน์เป็นสื่อสาธารณะเป็นเวทีสาธารณะ เป็นหลักประกันเสรีภาพในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารและแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เช่น บีบีซี (BBC) ของอังกฤษ, เอ็นเอชเค (NHK) ของญี่ปุ่น, เอบีซี (ABC) ของออสเตรเลีย, ซีบีซี (CBC) ของแคนาดา เป็นต้น^๓ แต่ด้วยเหตุปัจจัย หลายอย่างทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ฯลฯ ในที่สุดสถานีโทรทัศน์ สาธารณะแห่งแรกของไทยก็ได้เกิดขึ้นเป็นผลสำเร็จภายใต้พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียง และแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีชื่อว่า สถานีโทรทัศน์ทีพีบีเอส ต่อมา มีการเปลี่ยนชื่ออีกหลายครั้ง โดยในครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๑ ได้ใช้ชื่อว่า สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจนถึงปัจจุบัน

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย บริหารโดย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) มีฐานะเป็น หน่วยงานของรัฐ ที่ไม่ใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ แต่ดำเนินการภายใต้ ทุน ทรัพย์สินและ รายได้ขององค์กรฯ ซึ่งได้มาจากภาษีสรรพสามิตที่เก็บเพิ่มจากเหล้า บุหรี่ ๑.๕ % คาดหมายรายได้ ประมาณ ๑.๗ พันล้านบาทต่อปี ไม่ได้นำภาษีรายได้ที่เก็บจากประชาชนทั่วไปมาใช้เพื่อการนี้แต่อย่างใด

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา การดำเนินงาน ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จึงมีความจำเป็นที่ต้องเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและ ทางอ้อม โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักพุทธธรรม มีมากมายหลายระดับ ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ ธรรมโกศาจารย์) ได้แบ่งพุทธธรรมออกเป็น ๔ ระดับ คือ หลักทั่วไป หลักพื้นฐาน หลักที่ต้อง เข้าใจโดยละเอียด และหลักปฏิบัติเพื่อความไม่ยึดมั่นถือมั่น^๔

^๒ วิทยากร เชิงกุล, “การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย” ใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓๗-๓๔๑.

^๓ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, สื่อมวลชนในยุคปฏิรูป, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปฟ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๑.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^๕ พุทธทาส ภิกขุ, หลักพุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓๗-๒๘๐.

โดยสรุปพุทธธรรมมีหลักใหญ่สองส่วนคือ^๖

(๑) แสดงหลักความจริงสายกลาง เรียกว่า “มัชฌิมนิคาเย” ว่าด้วยความจริงตามแนวเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้น แล้วปกป้องทฤษฎีนั้น ๆ ด้วยการเก็งความจริงทางปรัชญา

(๒) แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักครองชีวิต ของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้

เมื่อพิจารณาถึงวิสัยทัศน์ของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์ คือ มีความมุ่งมั่น เพื่อเป็นสถาบันสื่อสาธารณะสร้างสรรค์สังคมคุณภาพและคุณธรรม ตลอดจนพันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ ล้วนมุ่งที่ประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับหลักพุทธธรรมหลายอย่างอาทิเช่น หลักการทำประโยชน์ ๓ อย่างคือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย^๗ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่า มีหลักพุทธธรรมใดบ้างที่ปรากฏอยู่ในการดำเนินงานของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า สถานีสถาธารณะโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร และมีความสำคัญเป็นประโยชน์อย่างไร ตลอดจนลักษณะเฉพาะเด่น ๆ ของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์แห่งนี้ อันจะเกิดความรู้ต่อประชาชนอย่างถูกต้องกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้จึงต้องนำการดำเนินงานของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์ไทยพีบีเอส คือ วิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ แนวนโยบาย แผนการจัดทำรายการ กลยุทธ์และโครงการ/กิจกรรม มาวิเคราะห์ว่าสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างไร เพื่อเป็นองค์ความรู้และนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกันในสังคมไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการดำเนินงานของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินงานของสถานีสถาธารณะโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑-๑๐.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๐.

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอสที่สอดคล้องกับหลัก
พุทธธรรม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ประกอบด้วย ๒ ส่วน ได้แก่

๑.๓.๑ ด้านเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อสาธารณะ ความสำคัญของสื่อ
สาธารณะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส หลัก
พุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินงานของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส จากคำภีร์พระไตรปิฎกและ
อรรถกถา ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ๔ หมวด ได้แก่
(๑) หลักธรรมเพื่อการบรรลุประโยชน์แก่สังคม (๒) หลักธรรมเพื่อความเจริญในหน่วยงานและ
ส่งเสริมสังคม (๓) หลักธรรมเพื่อเตือนสติมิให้ตกอยู่ในความประมาทหรือความเสื่อม และ(๔)
หลักธรรมเพื่อความดีงามแก่ชีวิตและสังคม และการวิเคราะห์การดำเนินงานของสถานีโอโรทัน
ไทยพีบีเอสที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

๑.๓.๒ ด้านพื้นที่การศึกษาและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ สถานีโอโรทัน
ไทยพีบีเอส ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key informant) ได้แก่

ผู้บริหารของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส	จำนวน	๕	คน
พนักงานของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส	จำนวน	๓๓	คน
ผู้ชมรายการของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส	จำนวน	๑๗	คน
ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน	๕	คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	๖๘	คน

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้บริหารและพนักงานของสถานีโอโรทันไทยพีบีเอส ตาม
จำนวนดังกล่าวนี้ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญของหน่วยงาน ได้รับการมอบหมายจาก
ผู้บริหารให้มาตอบคำถามของผู้วิจัย เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของสถานีโอโรทัน
ไทยพีบีเอส และมีประสบการณ์ในการทำงานในองค์กรแห่งนี้ ส่วนผู้ชมรายการของสถานีโอโรทัน
ไทยพีบีเอส จำนวน ๑๗ คนนี้ เป็นผู้ชมรายการอยู่เป็นประจำ มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และม
ความสนใจในการตอบคำถามของผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิ เดิมผู้วิจัยกำหนดไว้เพียง ๕
คนเท่านั้น แต่เพื่อให้ได้ความเห็นที่หลากหลาย ลึกซึ้งและรอบด้านเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ จึงสัมภาษณ์
จำนวน ๕ คน เพราะผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบคำถามของผู้วิจัยและให้
ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี แม้ว่าท่านเหล่านี้จะไม่มีเวลามากนักก็
ตาม อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์ตามจำนวนดังกล่าวนี้ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Interview) ด้วยการสนทนาพูดคุยเป็นหลัก ไม่ได้ใช้เพียงแบบสัมภาษณ์อย่างเดียว และไม่ได้ยึดถือตามสัดส่วนในฐานะที่เป็นตัวแทนประชากรตามหลักสถิติเชิงปริมาณแต่อย่างใด

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สถานีโทรทัศน์เพื่อสาธารณะคืออะไร มีลักษณะการดำเนินงาน มีความสำคัญ และมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างไร

๑.๔.๒ หลักพุทธธรรมในการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสคืออะไร

๑.๔.๓ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีการดำเนินงานสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยมี ๕ ข้อ ดังนี้

๑.๕.๑ การดำเนินงาน หมายถึง หลักวิธีการทำงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ แนวนโยบาย แผนการจัดทำรายการ แผนกลยุทธ์ โครงการ/กิจกรรมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

๑.๕.๑.๑ วิสัยทัศน์ หมายถึงการมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กร และกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ทำลาย มีพลัง และมีความเป็นไปได้

๑.๕.๑.๒ พันธกิจ หมายถึงการตั้งความปรารถนา หรือความมุ่งหมายของสถาบัน ซึ่งเป็นเหตุผลที่สังคมให้การสนับสนุนและยอมรับ มีลักษณะเป็นทั้งสาระ ความผูกพัน และความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติ

๑.๕.๑.๓ วัตถุประสงค์ หมายถึงสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ ในแต่ละงาน อยู่ในกรอบของการตั้งความปรารถนา ภาระหน้าที่ และความมุ่งหมายที่สถาบันกำหนดขึ้น

๑.๕.๑.๔ แนวนโยบาย หมายถึงแนวทางที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือข้อความทั่วไปซึ่งเป็นตัวชี้หน้าสำหรับการบริหารงานต่างๆ

๑.๕.๑.๕ แผนการจัดทำรายการ หมายถึงแผนที่กำหนดแนวทางการผลิตและเผยแพร่รายการขององค์กรสู่สาธารณะชน

๑.๕.๑.๖ แผนกลยุทธ์ หมายถึงการตัดสินใจวางแผนอย่างมีระบบ มีทิศทาง มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้

๑.๕.๑.๓ โครงการ/กิจกรรม หมายถึงโครงการหรือกิจกรรมที่สถานีโอททศนั้จัดขึ้น เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

๑.๕.๒ หลักพุทธธรรม หมายถึงหลักธรรมที่เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้าหรือคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

๑.๕.๓ สถานีโอททศนั้ไทยพีบีเอส หมายถึงสถานีโอททศนั้เพื่อสาธารณะของประเทศไทย เผยแพร่ภาพและเสียงโดยไม่มีโฆษณา ผู้ชมไม่ต้องเสียค่าสมาชิก บริหารโดยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)

๑.๕.๔ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) หมายถึงองค์การที่ผลิตสื่อเพื่อสาธารณะ มีสถานีโอททศนั้ไทยพีบีเอสเป็นสื่อหลัก มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐ ไม่ใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)

๑.๕.๕ โอททศนั้สาธารณะ หมายถึงสถานีโอททศนั้ที่มีบทบาทในสังคมให้บริการโดยไม่จำกัดกลุ่ม มีความหลากหลายทางรายการ ทั้งผู้ฟังผู้ชมทั่วไป ทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็กๆที่ ด้อยโอกาส เพิ่มทางเลือกให้คนในสังคม และเพิ่มพูนการศึกษาเรียนรู้ แนวคิด คือการส่งเสริมและคงไว้ในเรื่องความคิด ทศนคติ วัฒนธรรมที่ดี ความกระจำทางด้านความคิดและความเป็นไปในสังคม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหนังสือและงานวิจัย ดังนี้

๑.๖.๑ พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ในหนังสือหลักพุทธธรรมเรื่อง หลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาสรุปได้ว่ามี ๔ หลัก คือ

(๑) หลักทั่วไป คือ หลักที่เป็นความมุ่งหมายกว้างๆ ซึ่งเปรียบเทียบเป็นคู่ ๆ อาทิ ศาสนาที่มีพระเจ้า กับศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า พระพุทธศาสนาจัดอยู่ในศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า หรือศาสนาที่ถือว่ามิของเป็นคู่ๆ กับศาสนาที่ไม่ถือว่ามิของเป็นคู่ พระพุทธศาสนาจัดอยู่ในศาสนาที่ไม่ถือว่ามิของเป็นคู่ ตัวอย่างเรื่องสุขกับทุกข์ ศาสนาที่ถือว่ามิของเป็นคู่จะเชื่อว่ามิทุกข์ก็ต้องมิสุข มิร้อนก็ต้องมิเย็น แต่พระพุทธศาสนาบอกว่ามิแต่ทุกข์มาก ทุกข์น้อยลงจนถึงทุกข์ดับหมด ส่วนร้อนเย็นนั้น พระพุทธศาสนาบอกว่า มิร้อนมาก ร้อนน้อย และไม่มีร้อนเหลืออยู่ หรือ ศาสนาที่ยึดว่ามีตัวมีตน (อัตตา) กับ ศาสนาที่บอกว่าไม่มีตัวมีตน (อนัตตา) พระพุทธศาสนาจัดอยู่ในศาสนาที่บอกว่าไม่มี (ไม่ใช่) ตัวตน ทุกสิ่งเป็นอนัตตา เป็นต้น

(๒) หลักพื้นฐาน คือเรื่องทุกข์ กับเรื่องดับไม่เหลือแห่งทุกข์เท่านั้น และขยายได้เป็น ๔ อย่าง หรืออริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ นิโรธ ความดับทุกข์ และมรรค วิธีปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

(๓) หลักที่ต้องเข้าใจโดยละเอียด คือหลักเรื่องความยึดมั่นถือมั่น เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมดที่สรุปลงประโยคเดียวคือ “สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” วิธีที่ทำให้ไม่ยึดมั่นถือมั่นนี้แหละที่ทำให้ความทุกข์ดับได้นั้น ก็คือพระนิพพานนั่นเอง

(๔) หลักปฏิบัติเพื่อความไม่ยึดมั่น คือ การมีสติ และปัญญา เมื่อมีอารมณ์มากระทบต้องมึสติ เมื่อเวลาปกตินั้นต้องอยู่ด้วยปัญญา อีกนัยหนึ่ง สติก็คือปัญญา แต่เป็นปัญญาที่มาในรูปฉับพลันกะทันหัน ทันควันต่อเหตุการณ์ ในทางกลับกันปัญญาที่มากะทันหันทันแก่เหตุการณ์นี้เรียกว่า สติ เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงสติก็หมายถึงมีปัญญารวมอยู่ด้วย แผงอยู่ในนั้น เช่น มีความรู้ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็เป็นปัญญา และเมื่อความรู้เรื่องนี้มากะทันหัน ป้องกันไม่ให้ไปยึดมั่นถือมั่นอะไรเข้าอย่างนี้เรียกว่าสติ^๔

๑.๖.๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้สรุปลักษณะของพุทธธรรมไว้ สองอย่าง

(๑) แสดงหลักความจริงสายกลาง เรียกว่า “มัชฌนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้น แล้วปกป้องทฤษฎีนั้น ๆ ด้วยการเก่งความจริงทางปรัชญา

(๒) แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักครองชีวิตผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่างสงบ เป็นอิสระ ที่มองเห็นได้ในชีวิตนี้ ถ้าแยกพุทธธรรมออกเป็น ๒ ส่วนคือ สัจธรรมส่วนหนึ่ง กับ จริยธรรมส่วนหนึ่ง แล้วกำหนดความหมายขึ้นใช้ในที่นี้โดยเฉพาะ โดยกำหนดให้สัจธรรมเป็นส่วนแสดงสภาวะหรือรูปลักษณะตัวจริง และให้จริยธรรมเป็นข้อประพฤติปฏิบัติทั้งหมด ก็จะเห็นว่าสัจธรรมในพุทธศาสนา ย่อมหมายถึงคำสอนเกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลาย หรือธรรมชาติและความเป็นไปโดยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย หรือกฎธรรมชาตินั่นเอง ส่วนจริยธรรมก็หมายถึง การถือเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรู้กฎธรรมชาติ แล้วนำมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ อีกนัยหนึ่ง สัจธรรม คือ ธรรมชาติและกฎธรรมชาติ จริยธรรม คือความรู้ในการประยุกต์สัจธรรม หลักการทั้งหมดนี้ไม่เกี่ยวข้องกับตัวการนอกเหนือธรรมชาติ เช่น พระผู้สร้าง เป็นต้น^๕

๑.๖.๓ คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทย์และเทคโนโลยีได้นำเสนอเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทย์เทคโนโลยีว่า แนวคิดเกี่ยวกับการตั้ง

^๔ พุทธทาส ภิกขุ, **หลักพุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓๗-๒๘๐.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**, หน้า ๑-๑๐.

สถานีวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ภายหลังจากที่ บีบีซี ประเทศอังกฤษทำการส่งวิทยุโทรทัศน์เพียงหนึ่งปี โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงติดต่อบริษัทวิทยุในสหรัฐอเมริกาให้นำเครื่องส่งเทเลวิชั่นมาทดลองในประเทศไทย การติดต่อยังไม่สำเร็จก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงต้องระงับไป ต่อมาในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ดำริให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยอาศัยงบประมาณในการดำเนินงานแต่ต้องระงับไปเพราะประชาชนไม่เห็นด้วย จึงตั้งในรูปแบบบริษัท ทำให้เกิดสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีขึ้นเป็นแห่งแรกสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศครั้งแรกทางช่อง ๔ ระบบ NTSC ๕๒๕ เส้นภาพขาวดำ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ซึ่งเป็นวันชาติขณะนั้น ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ในปัจจุบันแพร่ภาพสื่อออกอากาศทางช่อง ๕ ด้วยระบบ PAL ๖๒๕ เส้น และมีสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นลำดับต่อมาคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๑ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๑๑ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไอทีวี ตามลำดับ^{๑๑}

๑.๖.๔ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เสนอความเห็นในหนังสือปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศว่า การมีโทรทัศน์ของประชาชน ๒๐ % จึงควรมีความหมายว่าในสถานีโทรทัศน์เปิด ๕ สถานี ควรมีสถานีสำหรับสาธารณะประโยชน์ ๑ สถานี ถ้ามี ๑๐ สถานี ก็ควรมี ๒ สถานีสำหรับบริการสาธารณะ (ตามความหมายที่ถูกต้อง) และจะให้สถานีโทรทัศน์สาธารณะนี้ดำเนินการในทางเศรษฐกิจได้อย่างไร เห็นว่า ในปัจจุบันรัฐ (กองทัพบก, กรมประชาสัมพันธ์, องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย) เก็บค่าสัมปทานจากสถานีเอกชนสูงอยู่แล้ว ก็น่าจะแบ่งสัมปทานนี้ให้กับโทรทัศน์สาธารณะดำเนินการได้ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน เพราะจะทำให้สถานีโทรทัศน์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของรัฐโดยปริยาย ส่วนการเก็บค่าธรรมเนียม (License fee) คงเป็นไปได้ยาก การโฆษณา ก็มีอันตรายที่จะถูกธุรกิจควบคุมจนได้ นอกจากการหักค่าสัมปทานมาใช้แล้ว ก็มีทางมาของรายได้อีกทางเดียวคือ การเรียกรับ ซึ่งคงได้ไม่มาก แต่ดีที่ทำให้เกิด “พันธะ” ทางใจกับสาธารณะชนมากขึ้น^{๑๒}

^{๑๑} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชานิติศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์, ปรับปรุงครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๘๓-๘๔.

^{๑๒} นิธิ เอียวศรีวงศ์, “วิสัยทัศน์นักคิดไทย” ใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒๘-๓๒๙.

๑.๖.๕ พิศิษฐ์ ชวลาธวัช ได้กล่าวไว้ในหนังสือ กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน สรุปได้ว่า จริย หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติธรรม หมายถึง ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ คุณความดี คำสั่งสอนในทางศาสนา จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชน หรือของสื่อมวลชน หมายถึง ความประพฤติที่ควร ความถูกต้องที่มีกฎเกณฑ์ของสื่อมวลชนตามแต่ประเภทของงานซึ่งต่างฝ่ายต่างมีจริยธรรมของตนเอง จริยธรรมเป็นเรื่องความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้เป็นบรรทัดฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือการชี้แนะให้สื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยังตามหลักจริยธรรมเป็นข้อบังคับ แต่ไม่ใช่ข้อกฎหมายแต่อย่างใด^{๑๒}

๑.๖.๖ วิภา อุดมฉันทน์ กล่าวว่าไว้ในหนังสือ ปฏิรูปเพื่อสังคมหลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติว่า วิฤตสื่อมวลชนที่ประเทศต่างๆ กำลังประสบอยู่ในขณะนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิฤตที่เกิดจากเศรษฐกิจระบบตลาดซึ่งรวมศูนย์ในระดับสูงจนก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในสังคมและความไร้เสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าสถาบันทางสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และสถาบันทางการศึกษา ต่างอ่อนแอไม่พร้อมสำหรับการรับมือกับวิฤตเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะถูกรอบงำด้วยผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับการปฏิรูป หรือไม่เช่นนั้นก็ด้วยความสับสนทางความคิดที่ยอมรับความเหนือกว่าของระบบตลาด การปฏิรูปสื่อจึงไม่ใช่เรื่องที่จะได้รับชัยชนะมาอย่างง่ายๆ ด้วยลำพังการต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว แยกตัวจากการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูปประชาธิปไตยของสังคม วิธีเดียวที่จะแย่งชิงการควบคุมสื่อจากองค์กรยักษ์ใหญ่ที่ทรงอิทธิพลมาได้บ้าง มิฉะนั้นจะต้องระดมสรรพกำลังจากมวลชนที่ดำเนินการเคลื่อนไหวด้วยจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน เพราะแม้ว่าการปฏิรูปสื่อจะเป็นเสาหลักของการเคลื่อนไหวประชาธิปไตย แต่จะไม่สามารถดึงดูดมวลชนได้^{๑๓}

๑.๖.๗ จุมพล พูลภัทรชีวิน ได้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์มติชนเรื่อง โลกใบเดียวแต่ถูกบิดเบือนให้แตกต่างด้วยความคิดความเชื่อและการกระทำของมนุษย์ว่า สื่อสาธารณะไม่ควรทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ส่งหรือทางผ่านของสารไปยังผู้รับสารเท่านั้น แต่ควรพิจารณาว่าสารนั้นควรส่งหรือไม่เพราะอะไร และจะมีวิธีหรือช่องทางอย่างไรในการส่งที่จะเป็นประโยชน์กับผู้รับสาร ที่แตกต่างและหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม การใช้วิจารณญาณในการนำเสนอข่าวไม่ใช่แค่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ต้องใช้ความมีคุณธรรมและจริยธรรมในการนำเสนอข่าวด้วย โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่นจะต้องพิจารณาว่าการนำเสนอข่าวตามที่

^{๑๒} พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, *กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊คแมนพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐๐.

^{๑๓} วิภา อุดมฉันทน์, *ปฏิรูปเพื่อสังคมหลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒๔.

ปรากฏตามที่เป็นจริง จะส่งผลกระทบในทางดีหรือร้ายต่อผู้รับสารและสังคมโดยรวม ผู้สื่อข่าวสาธารณะ ไม่ใช่แค่มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่องานในหน้าที่เท่านั้น ที่ยิ่งใหญ่กว่า ทำทายกว่า และน่าภาคภูมิใจมากกว่า คือการเป็นผู้สื่อข่าวที่มีความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อสังคมโดยรวม มิเช่นนั้นผู้สื่อข่าวก็เป็นเพียงเครื่องมือถ่ายทอดข่าวที่ไม่มีชีวิตจิตใจ จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่จะเกิดกับสังคม รับผิดชอบต่อแค่เสนอข่าวเท่านั้น ผู้สื่อข่าวไม่ใช่แค่ทำหน้าที่ตามข่าวให้ทันเพื่อจะได้ไม่ตกข่าว หรือเพื่อแข่งขันความเร็วในการเสนอข่าวเท่านั้น แต่ที่สำคัญกว่าคือผู้สื่อข่าวสาธารณะที่ดีควรมีสติและปัญญาที่จะรู้เท่าทันข่าว เพื่อให้ผู้รับสารจากเราได้รับรู้เท่าทันข่าวและรู้เท่าทันสื่อด้วย เพราะผู้สื่อข่าวสาธารณะที่ดีมีหน้าที่ที่ต้องตอบคำถาม อธิบาย และรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๔}

๑.๖.๘ รัฐกรณี คิดการ การผลิตรายการโทรทัศน์นั้น เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลหลายฝ่ายและเกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่สลับซับซ้อน ดังนั้นในการดำเนินการผลิตรายการจึงต้องมีการวางแผนเตรียมตัวร่วมกัน สรุปได้ ๔ ขั้นตอนคือ (๑) ขั้นตอนการผลิตรายการ มีการวางแผนผลิตรายการ การเตรียมการผลิตรายการ การดำเนินการผลิต และการประเมินคุณภาพรายการ (๒) บุคลากรในการผลิตรายการโทรทัศน์ ประกอบด้วยบุคคล ๓ ฝ่าย คือ บุคลากรด้านผลิตรายการ บุคลากรด้านเทคนิค และบุคลากรสนับสนุนรายการ (๓) ห้องผลิตรายการโทรทัศน์ ประกอบด้วย ห้องผลิตรายการหรือจัดรายการ ห้องควบคุมการผลิตรายการ ห้องตัดต่อลำดับภาพ ห้องปฏิบัติการกราฟิกและฉาก ห้องแต่งกายสำหรับผู้แสดงหรือผู้ร่วมรายการห้องรับรอง เป็นต้น (๔) การอำนวยความสะดวกและการกำกับรายการ โดยผู้อำนวยการผลิต มีหน้าที่ด้านการจัดการทุกขั้นตอนของการผลิต ผู้กำกับรายการ รับผิดชอบต่อด้านการสร้างสรรค์รายการ ผู้กำกับเวทีเป็นตัวแทนผู้กำกับรายการรับคำสั่งจากผู้กำกับรายการแล้วถ่ายทอดไปยังฝ่ายต่าง ๆ ขณะผลิตรายการ^{๑๕}

๑.๖.๙ วิทยากร เชียงกุล ได้เสนอความเห็นในหนังสือปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศว่า วิทยูและโทรทัศน์เป็นทรัพยากรล้ำค่าของชาติ ที่ควรจะใช้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งประเทศ ทั้งในแง่ผลตอบแทนและคุณภาพของรายการ แต่คนที่ได้ประโยชน์ตอบแทนมากที่สุดคือหน่วยงานรัฐ เช่น กระทรวงกลาโหม กรมประชาสัมพันธ์ และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และบริษัทธุรกิจเอกชน หน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของสื่อเปิดให้ฝ่ายธุรกิจเอกชนเข้ามารับสัมปทานหรือเช่าทำรายการเป็นส่วนใหญ่ ผู้ผลิตรายการวิทยูและ

^{๑๔} จุมพล พูลภัทรชีวิน, “โลกใบเดียว แต่ถูกบิดเบี้ยวให้แตกต่างด้วยความคิดความเชื่อและการกระทำของมนุษย์”, มติชน, (๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^{๑๕} รัฐกรณี คิดการ, การผลิตรายการโทรทัศน์, (นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชสีห์มา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๗.

โทรทัศน์ส่วนใหญ่ หารายได้จากค่าโฆษณาสินค้าเป็นด้านหลัก (มากกว่า ๕๐ %) สื่อวิทยุและโทรทัศน์จึงพัฒนาไปตามกระแสนธุรกิจที่เน้นการทำรายการเพื่อเอาใจตลาดหรือผู้ชมส่วนใหญ่ที่มีระดับการศึกษาระดับปานกลาง นิยมละครตลาค่ ๆ คนตรี รายการบันเทิงต่าง ๆ มากกว่าข่าวสารสารคดีหรือสาระบันเทิง วิทยุโทรทัศน์เป็นสมบัติสาธารณะของประชาชนทั้งประเทศ ในยุควิกฤติเศรษฐกิจแห่งชาติเราจึงจำเป็นต้องปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ ให้เป็นสื่อสองทาง ที่องค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา มูลนิธิ องค์กรอิสระ นักวิชาการ ศิลปิน นักจัดรายการมืออาชีพที่มีคุณภาพ เป็นผู้ผลิต ผู้ควบคุมการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น เพิ่มความรู้ภูมิปัญญาจิตสำนึกแก่ประชาชนมากขึ้น สิ่งสำคัญที่จะปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์คือ ต้องใช้ภูมิปัญญา ใช้จิตสำนึก ความกล้าหาญทางจริยธรรมของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสทช.) และการสนับสนุนจากรัฐบาลและรัฐสภาที่จะปฏิรูปครั้งใหญ่ ใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นทรัพยากรมีอยู่แล้วส่วนใหญ่ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติมากกว่าในปัจจุบัน^{๖๖}

๑.๖.๑๐ สุทธิชัย หยุ่น เสนอแนวคิด “ปฏิรูปสื่อกระจายเสียง...สาธารณะชนเจียบจังเลข” ในหนังสือปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติว่า นโยบายสาธารณะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลจะสมบูรณ์และครอบคลุมได้ก็ต่อเมื่อมีข้อเสนอการสร้าง “ขบวนการประชาชน” เพื่อผลักดันให้เกิดความตื่นตัวในจิตวิญญาณของสาธารณะเพื่อตรวจสอบ กดดันและส่งเสริมให้เกิดสื่อกระจายเสียงที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะ(Public interest) อย่างแท้จริง หากสังคมไทยมีความเข้มแข็งเพียงพอ และไม่ยอมให้ความไม่ชอบมา พากลเกิดขึ้นในแวดวงที่สำคัญต่อความเป็นไปของบ้านเมืองอย่างกรณีสื่อกระจายเสียง ความเป็นห่วงเป็นใยในหลาย ๆ เรื่องก็จะไม่เกิดขึ้นเพราะชาวบ้านไม่ยอมให้เกิดขึ้น^{๖๗}

๑.๖.๑๑ นิตยสารสารคดี ฉบับเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ ได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “One Ton - สัมผัสปีปิชี สื่อสาธารณะตัวแม่” ว่า สถานีโทรทัศน์ปีปิชี เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อสาธารณะของประเทศอังกฤษที่ได้รับความนิยมสูงสุด ก่อตั้งมาเกือบเก้าสิบปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นองค์กรอิสระจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายอังกฤษบริหารโดยคณะกรรมการที่เรียกว่า Board of Governors ซึ่งได้รับเลือกจากตัวแทนประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ผ่านความเห็นชอบจากสภา และแต่งตั้งโดย

^{๖๖} วิทชากร เชิงกุล, “การปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย” ใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓๗-๓๔๑.

^{๖๗} สุทธิชัย หยุ่น, “ปฏิรูปสื่อกระจายเสียง...สาธารณะชนเจียบจังเลข” ใน ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม : หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔๓-๓๔๗.

พระบรมราชินีนาถแห่งอังกฤษ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของผู้คนด้วยการผลิตรายการที่น่าเชื่อถือทั้งความรู้และความบันเทิง และมีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมโทรทัศน์ของคนอังกฤษในเมืองไทยเองก็มีสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะเรียกว่า ช่องไทยพีบีเอสหรือช่องนก เพ็งก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นองค์กรอิสระเช่นกัน ผลิตรายการข่าวและรายการสาระบันเทิง สารประโยชน์ต่าง ๆ โดยไม่มีโฆษณา ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนจากภาษีเหล้าและบุหรี่หรือที่เรียกว่า ภาษีบาปปีละไม่เกิน ๒,๐๐๐ ล้านบาท มีเจ้าหน้าที่ประมาณเก้าร้อยกว่าคนส่วนจะเป็นสื่ออิสระอย่างแท้จริงปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายใด หรือได้รับความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนจากผู้ชม เวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์และผู้ที่ให้คำตอบได้ดีที่สุด^{๑๘}

๑.๖.๑๒ รัตตภูมิ นิลศิริ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการองค์กรข่าวในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา : การเปลี่ยนผ่านสถานีโทรทัศน์ไอทีวีสู่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี” สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีถูกยกเลิกสัมปทาน เพราะไม่สามารถชำระค่าสัมปทานและค่าปรับแก่รัฐได้ภายในวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี รัฐจึงเข้ามาดูแลกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็น “สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี” ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานเป็นรูปแบบพิเศษ ที่มีลักษณะการทำงานแบบกึ่งราชการมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนในระดับบนคือผู้บริหาร ส่วนฝ่ายข่าวและพนักงานยังเป็นชุดเดิม แต่วัฒนธรรมองค์กรมีความเปลี่ยนแปลงไป เพราะเป็นการทำงานที่ต้องรอรับคำสั่งจากผู้บริหารระดับสูงที่มาจากกรมประชาสัมพันธ์ ทำให้ความวิชาชีพลดลง ประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการนำเสนอข่าว การปฏิบัติหน้าที่ของทีมข่าวซาลง ผลกระทบมีหลายอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการ พนักงานและนักข่าวบางส่วนลาออก พนักงานที่ทำงานอยู่เดิมมีรายได้ลดลง ถูกตัดโบนัสและสวัสดิการ ไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ กองบรรณาธิการข่าวถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองและกลุ่มทุน เป็นต้น^{๑๙}

๑.๖.๑๓ พิมพ์พร อนุกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับ และการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อสถานีโทรทัศน์สาธารณะ “ทีวีไทย”, สรุปได้ว่า ผู้ชมส่วนใหญ่มีความคาดหวังโดยรวมในระดับมาก โดยมีความคาดหวังด้านรายการมากกว่านโยบาย ประเด็นที่ผู้ชม

^{๑๘} รายงาน, “One Ton-สัมผัสนี้ชี สื่อสาธารณะตัวแม่”, โลกทัศน์, แหล่งข้อมูล : นิตยสารสารคดี ปีที่ ๒๗, ฉบับที่ ๓๑๑ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๔๔.

^{๑๙} รัตตภูมิ นิลศิริ, “การบริหารจัดการองค์กรข่าวในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา : การเปลี่ยนผ่านสถานีโทรทัศน์ไอทีวีสู่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒).

คาดหวังมากที่สุด ในด้านนโยบายคือ การให้บริการด้านข่าวสารและรายการที่คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ส่วนด้านรายการ คือ มีการรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉิน รวดเร็ว ทันเหตุการณ์^{๒๐}

๑.๖.๑๔ สลิลทิพย์ เลิศพงศ์ภากรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้ ทักษะและพฤติกรรม การปฏิบัติงานของพนักงานสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของสื่อสาธารณะ” สรุปได้ว่า พนักงานส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อสาธารณะมาก่อน ส่วนมากได้รับความรู้จากองค์กรที่ปฏิบัติงาน โดยมีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ด้านทัศนคติ พนักงานส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเชิงบวกในการเห็นความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อสาธารณะ ในด้านพฤติกรรม การปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมปฏิบัติงานในระดับค่อนข้างมาก^{๒๑}

๑.๖.๑๕ สุภารัตน์ ธนกุลพรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย : แนวคิดปรัชญา กลยุทธ์และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงาน” สรุปได้ว่า ด้านแนวคิดและปรัชญา สื่อสาธารณะต้องมีการส่งเสริมสติปัญญาแก่ประชาชน ด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ สื่อสาธารณะต้องมีเป้าหมายในการบริการสังคมและปราศจากอิทธิพลด้านต่างๆ สื่อสาธารณะต้องมีความเป็นอิสระในด้านโครงสร้างการบริหาร การเงิน ผังรายการและเนื้อหา รายการ การตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านกลยุทธ์ สื่อสาธารณะต้องมีแนวทางปฏิบัติในการทำหน้าที่แทนประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานี ข้อมูลข่าวสารต้องเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม พัฒนาระบบประชาธิปไตย และพัฒนาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในสังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงาน มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารและบุคลากรในองค์กร ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคม ความต้องการของผู้ชม รายการ กฎหมาย การเมืองและคณะรัฐบาล^{๒๒}

^{๒๐} พิมพ์พร อนุกุล, “ความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับ และการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อสถานีโทรทัศน์สาธารณะ “ทีวีไทย”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

^{๒๑} สลิลทิพย์ เลิศพงศ์ภากรณ์, “ความรู้ ทักษะและพฤติกรรม การปฏิบัติงานของพนักงาน สถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของสื่อสาธารณะ”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

^{๒๒} สุภารัตน์ ธนกุลพรรณ, “สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย : แนวคิด ปรัชญา กลยุทธ์และปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงาน”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

๑.๖.๑๖ ชัชฎาภรณ์ ศิลปสุนทร ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของโทรทัศน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาภายหลังการปฏิรูปสื่อในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ” สรุปได้ว่า ในปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ทั้ง ๖ ช่อง คือช่อง ๓, ๕, ๗, ๙, และไอทีวี (ปัจจุบันคือสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส) มีการนำเสนอรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาน้อยมาก มีนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ชัดเจน แต่ผู้บริหารก็ได้กำหนดให้มีการนำเสนอรายการธรรมะอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง รวมถึงการนำเสนอข่าวกิจการพระพุทธศาสนา โดยร่วมมือกับโทรทัศน์ร่วมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ปัจจุบันที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีน้อยมาก มี ๔ ปัจจัย ได้แก่ งบประมาณที่ขาดแคลน บุคลากรขาดความรู้ความสามารถ เทคนิคการนำเสนอที่ไม่ทันสมัย และการถูกรอบงำด้วยวัตถุนิยม ทำให้คนในสังคมไม่สนใจต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่เห็นว่าธรรมะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย^{๒๓}

๑.๖.๑๗ นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเมืองในนโยบายสื่อสารสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย” สรุปได้ว่า การนำเอาสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่สำนักงานกฤษฎีกาได้กลับคืนมาจากการยกเลิกสัมปทาน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มาแปลงเป็นสื่อสารสาธารณะเป็นทางออกที่ดีที่สุด แต่ก็ต้องตระหนักว่า สื่อสาธารณะนี้ไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน แต่เกิดจากความต้องการของชนชั้นนำในสังคม แม้ว่าสื่อสาธารณะจะพยายามเป็นสื่อที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของรัฐ แต่ก็เสี่ยงที่จะถูกแทรกแซง เพราะอาศัยรายได้จากการสนับสนุนของรัฐอยู่ สื่อสาธารณะจึงต้องมีความกล้าหาญที่จะเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา^{๒๔}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสาธารณะอย่างหลากหลาย สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษา และการวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาอยู่หลายประการ แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมโดยตรง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ได้คำตอบเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษานี้เป็นอย่างดี และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในฐานะที่เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

^{๒๓} ชัชฎาภรณ์ ศิลปสุนทร, “บทบาทของโทรทัศน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาภายหลังการปฏิรูปสื่อในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖).

^{๒๔} นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, “การเมืองในนโยบายสื่อสารสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๕ และอรรถกถา รวมทั้งเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลของสถานีโทรทัศน์จาก หนังสือคำราชเชิงวิชาการรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โทรทัศน์สาธารณะ สื่อสาธารณะ สื่อสารมวลชน

๑.๗.๓ สัมภาษณ์ผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จำนวน ๕ คน พนักงานจำนวน ๓๓ คน สัมภาษณ์ผู้ชมรายการ ๑๓ คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๖๘ คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินของสถานีโทรทัศน์แห่งนี้

๑.๗.๔ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

๑.๗.๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๗.๖ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

๑.๘.๒ ได้ทราบหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

๑.๘.๓ ได้ทราบการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม